

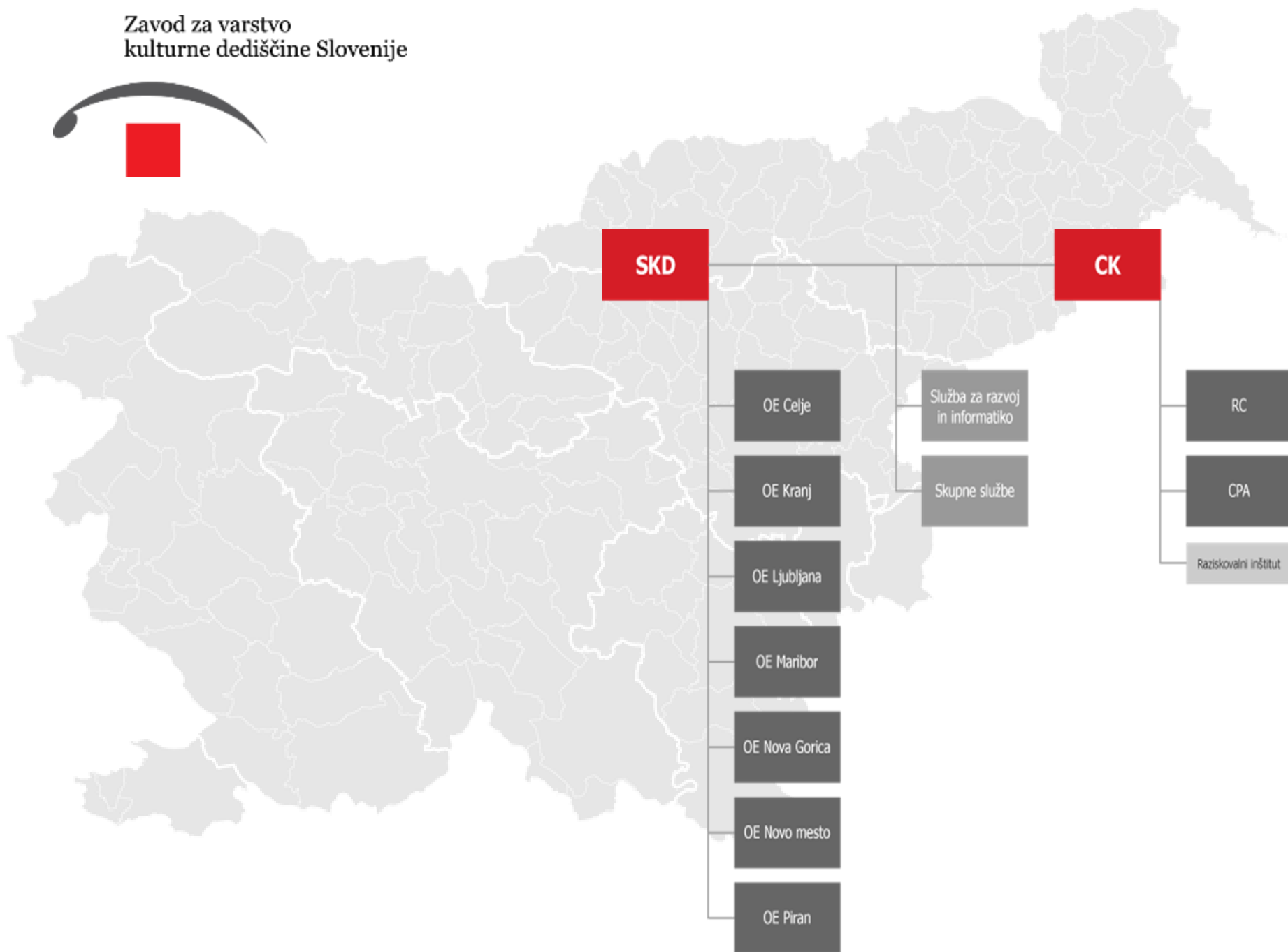

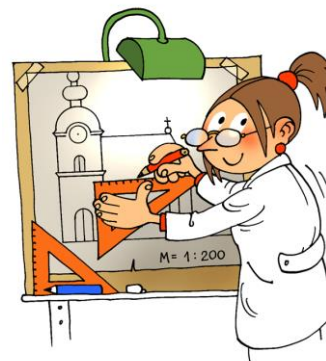
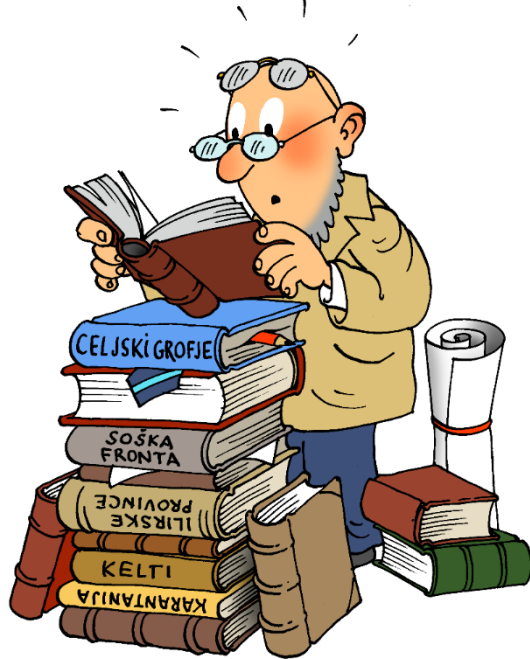
KULTURNA DEDIŠČINA: DEDIŠČINA V ROKAH MLADIH

Milena Antonić

Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, OE Maribor

Zavod za varstvo
kulturne dediščine Slovenije

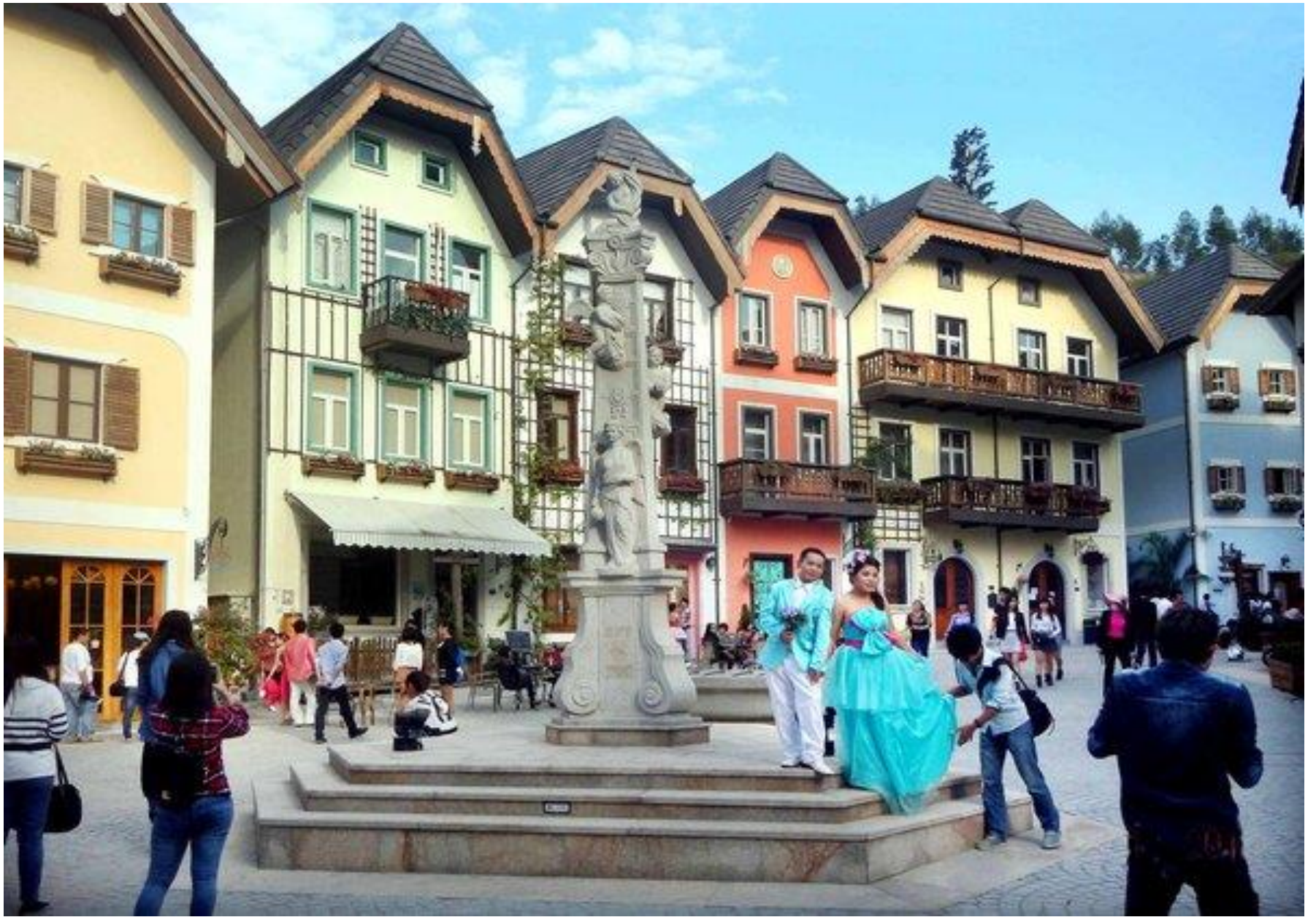

Umetnostni zgodovinar, zgodovinar, etnolog, arheolog, restavrator, arhitekt ..., izbor ilustracij poklicev, ki skrbijo za varovanje dediščine.

Ilustracije: Samo Jenčič

Hallstatt?

Kaj je kulturna dediščina?

Dediščina so dobrine, podedovane iz preteklosti, ki jih državljani Republike Slovenije različnih narodnosti opredeljujejo kot odsev in izraz svojih vrednot, identitet, verskih in drugih prepričanj, znanj in tradicij.

Dediščina vključuje vidike okolja, ki izhajajo iz medsebojnega vplivanja med ljudmi in prostorom skozi čas. (ZVKD-1).

nepremična dediščina

premična dediščina

nesnovna dediščina

naravna dediščina –
naravne vrednote

Pregled temeljnih vsebin varstva kulturne dediščine

PROSTORSKO IN PRAVNO VARSTVO KULTURNE DEDIŠČINE

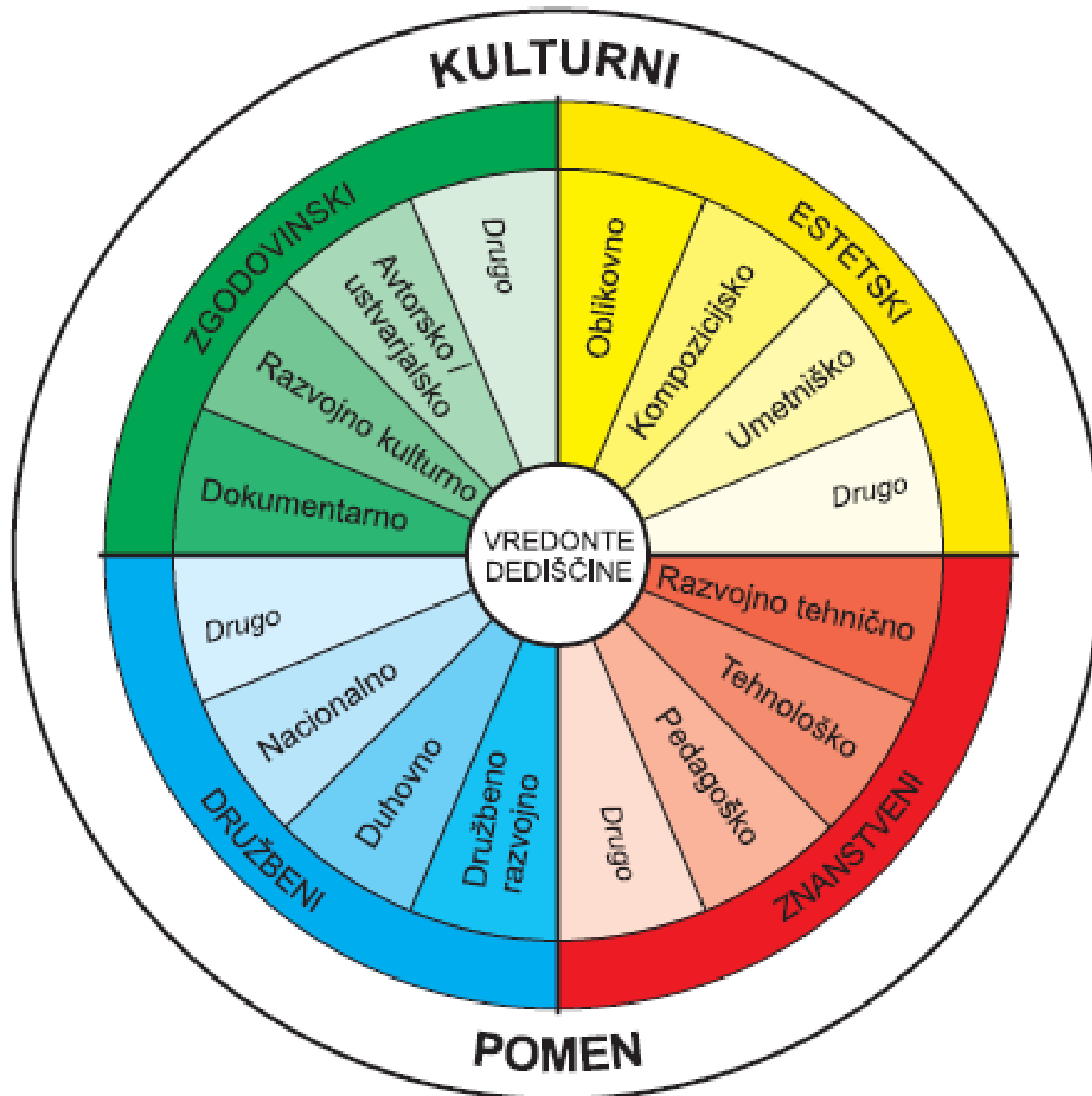
Evidentiranje in valorizacija spomeniškega fonda v Republiki Sloveniji
Dokumentiranje
Strokovne podlage za razglasitvene akte
Varstvo kulturne dediščine v prostoru in izdelava strokovnih zasnov

NAČRTOVANJE IN IZVEDBA POSEGOV, VZDRŽEVANJE IN UPRAVLJANJE KULTURNE DEDIŠČINE

Izdelava smernic, izdajanje kulturnovarstvenih mnenj, pogojev in soglasij za upravne postopke
Izmere
Raziskave na kulturni dediščini in kulturnih spomenikih
Konservatorski načrti in konservatorsko-restavratorski projekti
Restavratorski posegi
Zavarovalne arheološke raziskave in postizkopavalna dela
Svetovanje lastnikom kulturne dediščine, konservatorsko-restavratorski nadzor, dokumentiranje vzdrževanja in posegov v kulturno dediščino, spremljanje rabe in prometa kulturne dediščine, monitoring

PRENOS ZNANJA

Raziskovalne naloge in projekti
Mednarodno sodelovanje
Informacijske pisarne
Pedagoška dejavnost, izobraževanje zaposlenih
Promocija – popularizacija kulturne dediščine
Založništvo

Merila za vrednotenje kulturne dediščine

Standardno (ni več v rabi)

Avtentičnost

Ogroženost

Ohranjenost

Redkost

Starost

UNESCO

Avtorsko in razvojno merilo

Tipološko merilo

Zgodovinsko pričevalno merilo

Kulturno-civilizacijsko merilo

Prostorsko merilo

VARSTVO KULTURNE DEDIŠČINE DANES

Zvrsti nepremične kulturne dediščine (Uradni list RS, 102/2010):

Arheološka najdišča

Stavbe

Parki in vrtovi

Stavbe s parki ali z vrtovi

Spominski objekti in kraji

Drugi objekti in naprave

Naselja in njihovi deli

Kulturna krajina

Ostalo

Foto Pelikan

0,48

100-letnica
delovanja
hidroelektrarne
Fala

SLOVENIJA

ANDRAŽ JENKOLE, 2018

EXODOS
EDUARD STEPANČIČ
BORSA DE NOVO
MÓNICA SALMADO
7.5
2.4.21

Družina POHÍSTVO PO MERI

VIZI

Novo KBŠ

CELOVIT PRISTOP IN CILJI PRI POUČEVANJU DEDIŠČINE:

- spoznavanje dediščine in zavedanje njene vloge ter odgovornosti pri njenem ohranjanju,
- spoštovanje naravne in kulturne dediščine,
- razumevanje odnosa med preteklostjo in sedanostjo ter povezave s trajnostnim razvojem in kvaliteto življenja,
- sodelovanje – delovanje v skupini, opazovanje in lociranje dediščine,
- uporabljanje problemsko naravnanih metod spoznavanja dediščine,
- uporaba različnih znanj, veščin, materialov,
- razvoj občutljivosti za dediščino in narodno identiteto,
- spoznanje, da je dediščina velik del našega življenja,
- čutno zavedanje dediščine,
- razvoj estetskega čuta.

<https://gisportal.gov.si/portal/home/>

REPUBLIKA SLOVENIJA
DRŽAVNI PORTAL PROSTORSKIH PODATKOV IN APLIKACIJ

Izpostavljene GIS vsebine

[ATLAS VODA](#)

[Pravni režimi varstva
kulturene dediščine](#)

[Pregledovalnik arhivskih ZKN](#)

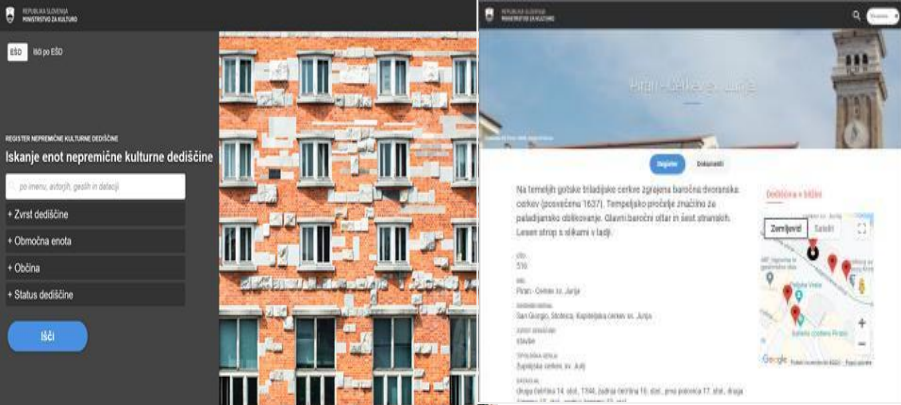

[Register kulturne dediščine](#)

Dobrodošli na **Državnem portalu prostorskih podatkov in aplikacij - GIS portalu!**

GIS portal predstavlja enotno vstopno točko do prostorskih podatkov, storitev in aplikacij, s katerimi razpolagajo državne institucije.

GIS portal omogoča državnim institucijam, da na portalu objavljajo **spletne GIS servise in aplikacije** ter tako omogočijo uporabo svojih podatkov in storitev širši javnosti.

<http://eid.si>

- nepremična dediščina
- pregledovanje opisnih podatkov registra
- izdelovanje seznamov
- enostaven iskalnik; splošno iskanje in omejene poizvedbe po nekaj poljih
- povezava z digitalnimi dokumenti
- (34.793 fotografij, zapiskov in načrtov iz zbirk INDOK)
- prikaz dediščine na Google zemljevidu
- dostop do večjezičnih izbranih
- podatkov registra (angleški, italijanski, madžarski)
- povezava na <https://gisportal.gov.si>

<https://gisportal.gov.si/rkd>

- nepremična in nesnovna dediščina
- pregledovanje na zemljevidu
- časovnica – dediščina po času nastanka
- naprednejši iskalnik; bolj kompleksne poizvedbe
- možen izvoz podatkov
- iskanje dediščine v bližini lokacije
- historične kartografske podlage – dediščina v prostoru in času
- Lidar posnetki
- povezava na <http://eid.si> (dokumenti)

Predstavitev registra s kratkimi predstavitvenimi filmčki za lažjo uporabo

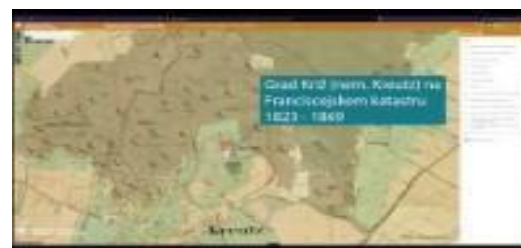
- Splošno o varstvu kulturne dediščine (kaj je kulturna dediščina, koliko je dediščine, dediščina po zvrsteh, kaj so kulturni spomeniki, koliko jih je ...)
- Dediščina v bližini šole / doma / lokacije
- Tematske poizvedbe (npr. kozolci, parki in vrtovi, arheološka najdišča, dediščina izbranega avtorja...)
- Zgodovinske karte in razvoj prostora skozi čas
- Lidar posnetki in očem skita dediščina

<https://youtu.be/OKrsWlyd5yM>

<https://youtu.be/W30YJjWXO4E>

<https://youtu.be/3vWznNi0M4o>

Gradišča nad Grahovim - Cerčniško jezero

Museums.SI predstavlja slovenske muzeje, galerije in dogajanje v njih.

<http://museums.si/sl-si/>

Knjižnica nudi več.

Digitalna knjižnica Slovenije

<https://www.dlib.si/>

The screenshot shows the Museums.SI website interface. At the top, there are language options (SI / EN), accessibility icons, and the logo 'Museums.SI'. A search bar is located in the top right corner. Below the header is a navigation menu with categories: MUZEJI IN GALERIJE, RAZSTAVE IN DOGODKI, ZBIRKE, PEDAGOŠKE AKTIVNOSTI, PRISPEVKI, AVTORJI, VIRTUALNE RAZSTAVE, and PMN 2019. The main content area features three featured items: 1. 'Raziščite slovenske muzeje in galerije' with a sub-heading 'Slovenski muzejski portal' and a description of Museums.SI as a platform for Slovenian cultural institutions. 2. 'Informacijski sistem Galis za muzeje, galerije, knjižnice in arhive' with a 'VEČ INFORMACIJ' button and an image of a tablet displaying the system interface. 3. 'Zanimivo branje' with a sub-heading 'Moč kulture - kultura dialoga' and a description of a cultural festival in Maribor. To the right of these items is a large, colorful graphic for 'ICOM International Council of Museums' featuring a grid of diverse human figures. Below the graphic is a banner for 'Museums for Equality, Diversity and Inclusion INTERNATIONAL MUSEUM DAY 18 may 2020' with social media icons.

Regijski portal Kamra je spletno mesto, ki združuje digitalizirane vsebine s področja domoznastva v knjižnicah in drugih lokalnih kulturnih ustanovah... Vsebine Kamre so predstavljene kot zgodbe, s spremnimi besedili ter pripadajočimi digitaliziranimi objekti in metapodatki... www.kamra.si

Slovenski arhivi

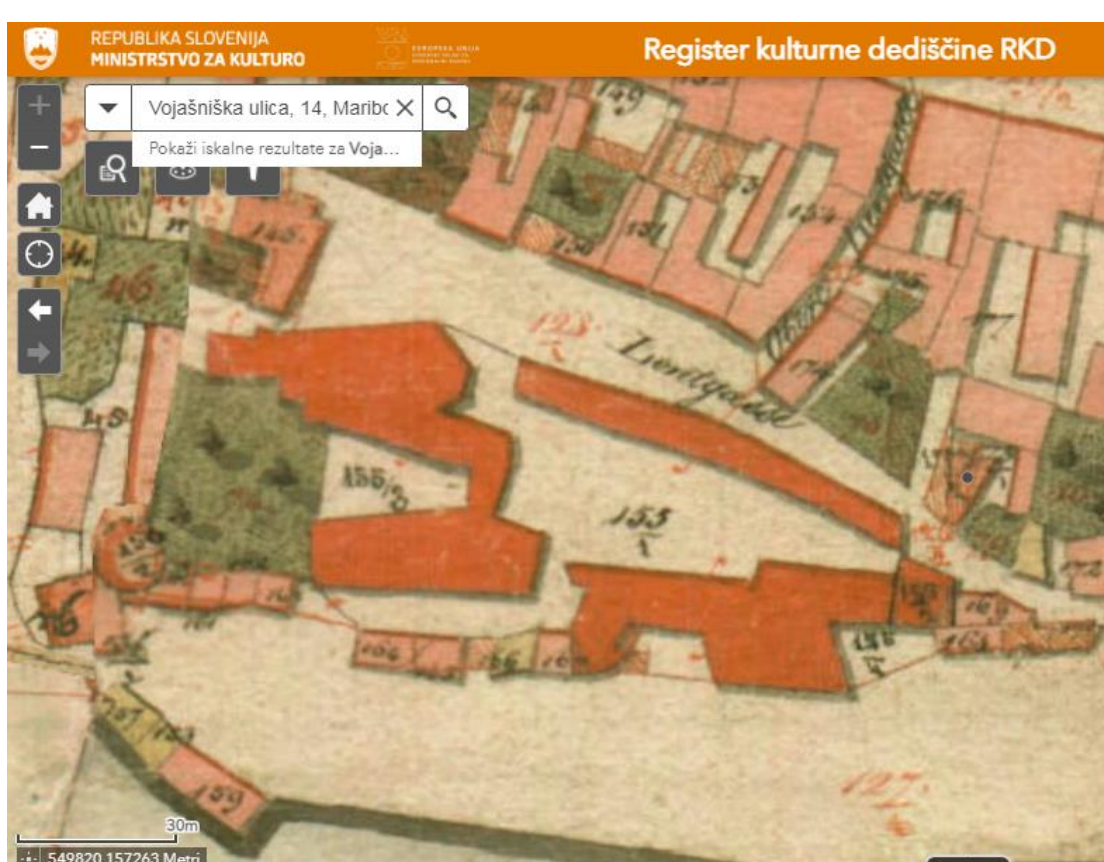
https://www.zac.si/wp-content/uploads/2014/04/Slovenski-arhivi-se-predstavijo_2013.pdf

Europeana je [evropska digitalna knjižnica](http://www.europeana.eu) z digitaliziranimi slikami, besedili ter zvočnimi in [video](http://www.europeana.eu) posnetki.

www.europeana.eu/portal/sl

Primer uporabe spletnih mest

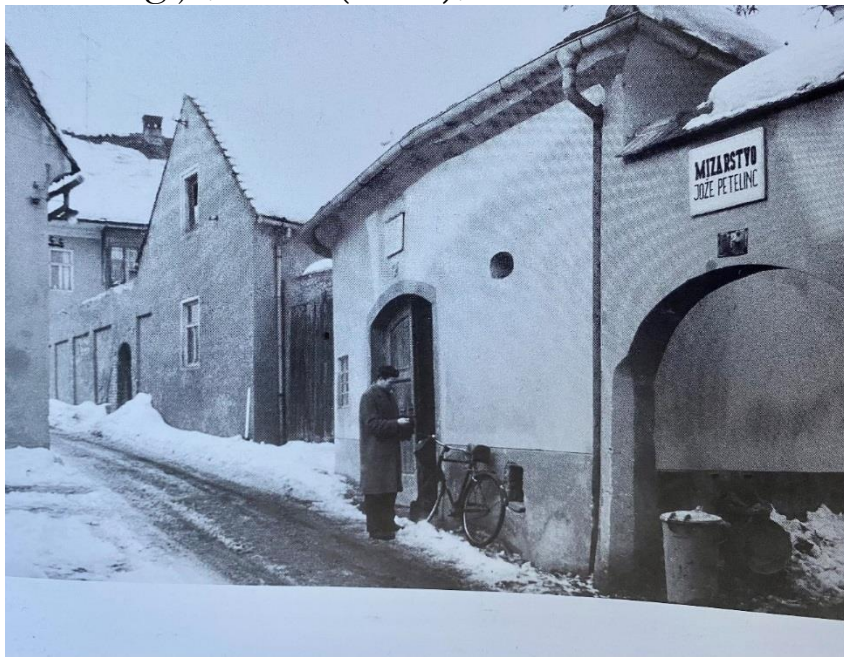

64 Vojašniška ulica 14; nekdanje obzidje, ki je zapiralo dvorišče

65 Vojašniška ulica 14; obstoječi pogled na ulično fasado

Maribor - Lent; pogled na Vojašniško ulico 12-14, kjer je nekoč stal pivovarniški obrat Franca Tscheligija, 1963 (PAM),

Stavbo so uporabljali kot **ledenico ali hladilnico**, v kateri so shranjevali lomljen led.

<https://gisportal.gov.si/portal/apps/webappviewer/index.html?id=df5b0c8a300145fda417eda6b0c2b52b>

Obnovljena stavba in notranjost,
novi namen - **Muzej najstarejše trte na svetu**

Drča za led, spomin na nekdanjo ledenico
Arhiv ZVKDS OE MB

KULTURNI SPOMENIK DRŽAVNEGA POMENA IN KULTURNI SPOMENIK LOKALNEGA POMENA

Register nepremične kulturne dediščine v Sloveniji, stanje 12. aprila 2021:

- **335** kulturnih spomenikov državnega pomena,
- **8133** kulturnih spomenikov lokalnega pomena.

ZNAK EVROPSKE
DEDIŠČINE

ZNAK EVROPSKE DEDIŠČINE

<https://ced-slovenia.eu/posebni-ukrepi/znak-evropske-dediscine/>

Z znakom evropske dediščine se ponašajo **tri spomeniška območja iz Slovenije**, to so **Prešernova Zdravljica**, ki jo hrani Narodna in univerzitetna knjižnica (2020), **cerkev Sv. duha v Javorci** (2017) in **partizanska bolnišnica Franja** (2015).

ZNAK ZA OZNAČEVANJE KULTURNIH DOBRIN V SKLADU S KONVENCIJO (MODRI ŠČIT)

Haaška konvencija zajema **nepremično in premično kulturno dediščino**, vključno s spomeniki, umetnostjo, arheološkimi najdišči, znanstvenimi zbirkami, rokopisi, knjigami in drugimi predmeti umetniškega, zgodovinskega ali arheološkega pomena, da se **zagotovi ohranitev kulturne zapuščine** in posledično kulturne lasti narodov, skupin in različnih članov družbe po **vsem svetu**, kjer se **soočajo z oboroženimi spopadi**.

https://sl.wikipedia.org/wiki/Konvencija_o_varstvu_kulturnih_dobrin_v_primeru_oboro%C5%BEenega_spopada

UNESCOV SEZNAM SVETOVNE DEDIŠČINE

Od leta **1986** so na seznam **naravne dediščine** vpisane **Škocjanske jame**.

Prazgodovinska kolišča na Igu na Ljubljanskem barju so bila v okviru transnacionalnega serijskega območja prazgodovinskih kolišč na seznam vpisana leta **2011**, skupaj s šestimi državami okoli Alp.

Leta **2012** je bila skupaj s španskim Almadénom na seznam vpisana **dediščina živega srebra v Idriji**.

Leta **2021** so bila na seznam vpisana **dela Jožeta Plečnika v Ljubljani**.

Slovenija je s **pragozdom Krokar in rezervatom Snežnik Ždrocle**, ki ležita na južni strani države, z drugimi gozdnatimi državami Evrope uvrščena še na **seznam starodavnih in prvinskih bukovih gozdov**.

Slovenija ima tudi **štiri enote vpisane na reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva**, to so **Škofjeloški pasijon, obhodi kurentov, klekljanje čipk in znanje suhozidne gradnje**.

UNESCO

[Unescova Konvencija o varovanju nesnovne kulturne dediščine \(2003\)](#) (v nadaljevanju Konvencija), ki opredeljuje nesnovno kulturno dediščino kot »prakse, predstavitve, izraze, znanja, veščine in z njimi povezana orodja, predmete, izdelke in kulturne prostore, ki jih skupnosti, skupine in včasih tudi posamezniki prepoznavajo kot del svoje kulturne dediščine«, je bila sprejeta na 32. konferenci Unesca v Parizu, v oktobru leta 2003. V Sloveniji je bila ratificirana konec leta 2007. Do leta 2012 jo je ratificiralo 145 držav.

Konvencija nesnovno kulturno dediščino deli na:

- ustna izročila in izraze, vključno z jezikom kot nosilcem nesnovne kulturne dediščine;
- uprizoritvene umetnosti;
- družbene prakse, rituale in praznovanja;
- znanje in prakse o naravi in svetu;
- tradicionalne obrtne veščine.

Nameni Konvencije:

- varovati nesnovno kulturno dediščino;
- zagotoviti spoštovanje nesnovne kulturne dediščine skupnosti, skupin in posameznikov;
- dvigniti zavedanje o pomembnosti nesnovne kulturne dediščine na lokalni, nacionalni in mednarodni ravni ter zagotoviti medsebojno spoštovanje te dediščine;
- zagotoviti mednarodno sodelovanje in pomoč.

REGISTER NESNOVNE KULTURNE DEDIŠČINE

Po zadnjih podatkih (14. 3. 2022) je vanj vpisanih **102 enot** in **273 nosilcev** nesnovne kulturne dediščine.

Več informacij o registru najdete na <http://www.nesnovnadediscina.si/sl/register>

Popravilo mehanskih ur

Priprava prekmurskih gibanic

Jasličarstvo

Babištvo

Peka potic

Trikraljevsko koledovanje

Istrskobeneški govori v slovenski Istri

Bovška slovstvena folklor

Petje na četrtko

Bovški govor

Miklavževo

Skok čez kožo

KULTURNA DEDIŠČINA – ZGODBE PRETEKLOSTI, TEMELJ NAŠE PRIHODNOSTI

<https://www.zvkds.si/sl/gradiva>

Sklop dediščine - kratek opis sklopa - didaktični del z nalogami, igrami, predlogi za ustvarjanje - zbirke uporabnih povezav na obravnavano temo.

Sklop 1: **KULTURNA DEDIŠČINA**

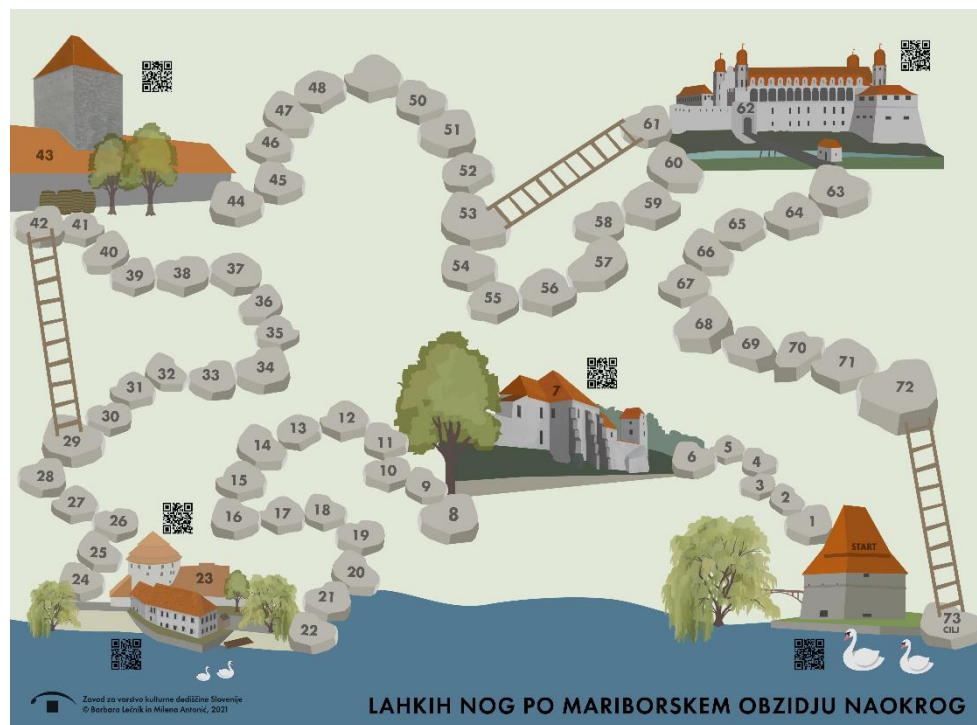
Prisluhnite zgodbam, ki jih pripoveduje preteklost, da boste razumeli sebe in soustvarjali lepšo prihodnost. Prihodnost, ki bo spoštovala vsak kamenček v mozaiku skupnega spomina kot pomemben gradnik strpnosti, do narave in kulture prijazne družbe.

Družabna igra **SPOMIN: KULTURNA DEDIŠČINA SLOVENIJE**

Sklop 2: **VODNI STOLP MARIBOR**

Vodni stolp so rešili z izjemnim gradbenim podvigom. Okoli 1500 ton težek stolp so horizontalno spodrezali in ga s pomočjo hidravličnih dvigal dvignili.

Družabna igra **LAHKIH NOG PO MARIBORSKEM OBZIDJU NAOKROG**

SPOZNAJ • VARUJ • OHRANI

Sklop 3: **PRAZNOVANJA**

“Za praznik vstopamo v območje igre, nečesa, kar je dvignjeno nad vsakdanjost, zakone, čas in prostor.”

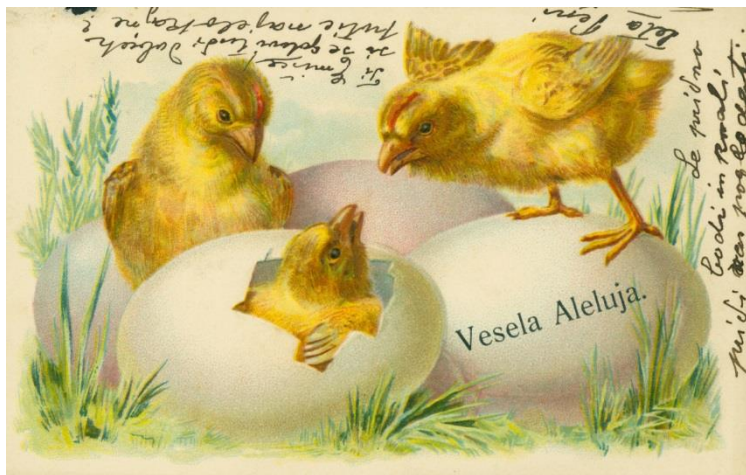
Damjan J.Ovsec

Delovni list **Vsak mesec ima svoj pregovor.**

Sklop 4: **PRAZNIČNE VOŠČILNICE IN RAZGLEDNICE**

Prazniki in praznovanja že tisočletja napolnjujejo človeško življenje ob določenih dnevih v letu in so del našega življenja.

Naloga **SPOZNAJTE SIMBOLE IN MOTIVE NA VOŠČILNICAH**

Velika noč,
prva nedelja po prvi pomladanski polni luni

Praznovanja so bila in so še vedno povezana z letnimi časi in meseci v letu.

Na črto pred starim poimenovanjem meseca (levi stolpič) napiši številko, ki ustreza današnjemu poimenovanju meseca.

Zapiši staro poimenovanje mesecev po vrstnem redu.

___ MALI SRPAN	1 JANUAR
___ GRUDEN	2 FEBRUAR
___ ROŽNIK	3 MAREC
___ LISTOPAD	4 APRIL
___ PROSINEC	5 MAJ
___ VELIKI TRAVEN	6 JUNIJ
___ KIMAVEC	7 JULIJ
___ SUŠEC	8 AVGUST
___ VELIKI SRPAN	9 SEPTEMBER
___ VINOTOK	10 OKTOBER
___ MALI TRAVEN	11 NOVEMBER
___ SVEČAN	12 DECEMBER

Za vsak mesec smo izbrali pregovor, ki ustreza samo točno določenemu mesecu. Pregovoru dopiši ustrezen mesec.

Pomagate si lahko z letnim koledarjem, v katerem je za vsak dan zapisano ime.

Če na Cecilijo grmi in treska, bo ob letu žita kot peska.

Če Jurij toplo vreme zakuri, širom pomladi odpre duri.

Do kresa suknjo oblači, po kresu jo pa s seboj vlačí.

Vreme, ki ga Lovrenc naredi, do konca jeseni drži.

Tilen oblačen, meglen, grda, deževna jesen.

Če na štirideset mučencev piha, bo pihalo še štirideset dni.

Svet Matija led topi, al, ga pa nardi.

Če se Pankracij na soncu peče, obilo mošta v sod priteče.

Vlažen, mrzel Luka, kmalu sneg prikuka.

Če za tri kralje jasen dan bo, za dolgo zimo hrani seno.

Če Cirila in Metoda dež pere, orehe in kostanj z drevja obere.

Tepežni dan oblačen, ne boš ob letu kruha lačen.

MARIBOR, Piramida, sprehod

MARIBOR, Piramida – dediščinske tematske delavnice, pečat

MARIBOR, Piramida – dediščinske tematske delavnice, akvamanele

Obložena miza

Hrana je na gradovih imela pomembno vlogo. Veliko časa so namenili njeni pripravi, pa tudi postrežbi. O hrani nam govorijo kronike ali popotni dnevniki ter urbarji. V zapiskih Paola Santonina, ki je ozemlje današnje Slovenije obiskal konec 15. stoletja, tako lahko beremo zanimive opise pojedin. Res je, da je bil kot odposlanec oglejskega patriarha deležen posebne pozornosti, a nam pogosto zelo sočno opisuje, s čim so ga pogostili. V konjiškem gradu so se recimo v večerji z enajstimi hodi zvrstili na mizi pitani kopuni, postvri, rezanci s smetano, zelje s slanino, kozlički, rakove kroglice, ječmenova juha, ocvrtnjak z žajblom in jurčki pa domač kruh in seveda več vrst odličnega vina. Po drugi strani pa nam zapisi v urbarjih dajejo vpogled v dajatve podložnikov. Za sprotno oskrbo gradu so imeli gradovi svojo lastno zemljo, gojili so živali, predvsem kokoši in prašiče, ter hodili na lov. Poljščine, ki jih urbarji najpogosteje omenjajo, so predvsem žita, fižol, zelje, repa in korenje. O krompirju, paradižniku in koruzi v srednjem veku seveda ne moremo govoriti, saj so te poljščine prišle v Evropo šele po odkritju Amerike. Oskrba z vodo je bila zagotovljena z izgradnjo vodnjakov in cistern.

Akvamanile je vrč za vodo, ki so ga uporabljali za umivanje ali splakanje rok. Ime izvira iz latinskih besed *aqua* za vodo in *manus* za roke. Za mizo in ob jedi je bila osebna higiena pomembna, saj so pogosto jedli z rokami. Večinoma so izdelane iz bronu, keramične pa so le cenejše različice. Na začetku so bile uporabljene le v sakralnih obredih, kasneje, v 13. in 14. stoletju, pa se pojavijo tudi kot namizna keramika v kombinaciji z umivalnikom. Akvamanile so bile oblikovane po živalskih in/ali človeških podobah, ki izvirajo predvsem z Bližnjega vzhoda in Sredozemlja. Imajo dve odprtini, eno za polnjenje, drugo kot izliv za vodo, ki je oblikovan kot živalska glava. Pogosto so upodobili ovna, bika ali fantastične živali. Najdbe akvamanil so redke, a na gradu Gornji Maribor smo jih odkrili kar pet.

MARIBOR, ZVKDS OE MB, ogled restavratorskih ateljejev s sprehodom in raziskovanjem mesta

unesco

Svetovna dediščina v rokah mladih

POZNAM, CENIM IN UKREPAM

<https://whc.unesco.org/uploads/activities/documents/activity-54-56.pdf>

SPOZNAJ, VARUJ, OHRANI

je projekt Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, s katerim želimo pri mlajši populaciji spodbuditi zanimanje za varovanje in ohranjanje kulturne dediščine ter jim na ustvarjalen način približati pojme s področja varovanja kulturne dediščine.

<https://www.zvkds.si/sl/kategorija-projekta/aktualni-projekti>

VZTRAJNOSTNA

DEDIŠČINA

Zavod za varstvo
kulturne dediščine Slovenije

32. Dnevi evropske kulturne dediščine in 10. Teden kulturne dediščine

24. 9.–8. 10. 2022

Spletno srečanje DEKD in TKD 2022

<https://www.zvkds.si/sl/utrinki/spletno-srecanje-dnevov-evropske-kulturne-dediscine-tedna-kulturne-dediscine-2022>

<https://www.zvkds.si/sl/dekd/dekd-tkd>

OZAVEŠČANJE
SODELOVANJE
POVEZOVANJE

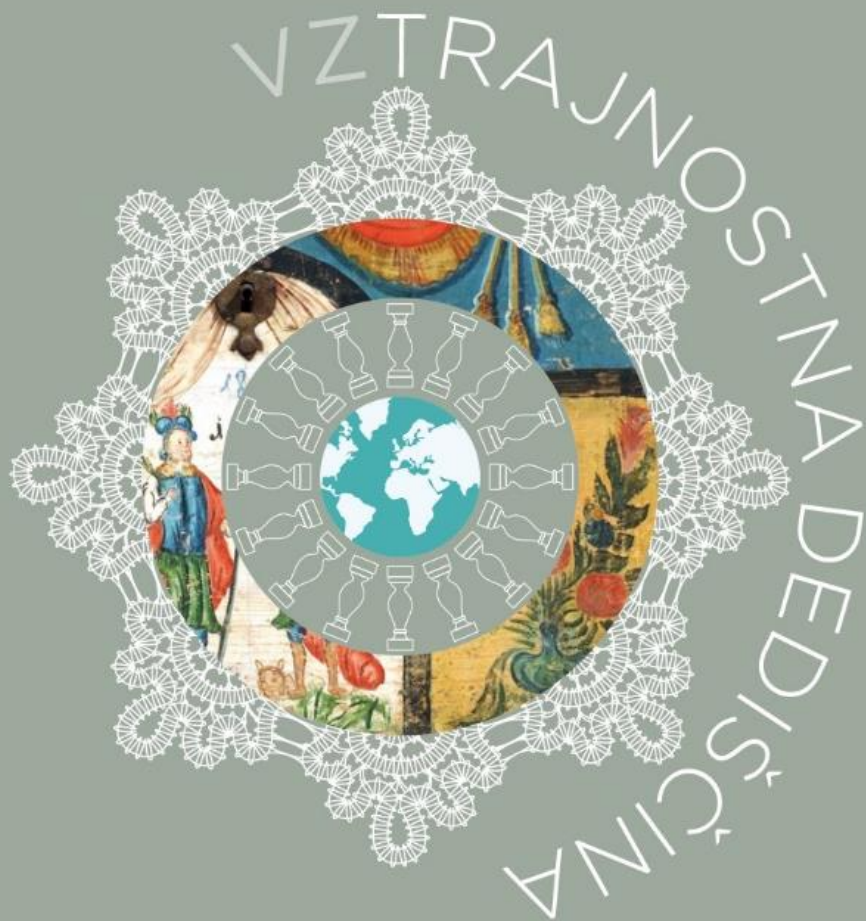
SKUPNI CILJI
PRAVOČASNE PRIPRAVE
VZTRAJNOST

USPEH

iztočnice: **PODNEBNE SPREMEMBE, TRAJNOSTNI RAZVOJ**

VREDNOTENJE KULTURNE DEDIŠČINE dr. Robert Peskar

https://www.nms.si/si/files/default/muzej/sluzba-za-premicno-dediscino/izobrazevanje-dec-2018/5_Peskar_Vrednotenje.pdf

HVALA!

milena.antonic@zvkd.si